

SZEMLE

**A Tiszáninneri Református Egyházkerület
Nagykönyvtárának (Sárospatak) kéziratkatalógu-
sa. 1850 előtti kéziratok. Szerk. BÖRZSÖNYI József.
Bp. 1986. Országos Széchényi Könyvtár. 411 l.**

A Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára, a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár, a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteménye, az Egri Főegyházmegyei Könyvtár kéziratkatalógusainak megjelenése után immár napvilágot látott a korábban a Sárospataki Református Kollégium Nagykönyvtáraként emlegetett gyűjtemény kéziratkatalógusa. A nagymúltú intézmény kéziratgyűjteménye később, lassabban alakult ki, mint annak könyvtára, de azzal párhuzamosan. Az 1652-es inventárium tartalmaz bekötött kéziratokat. Ma már nem állapítható meg, hány kézirata volt a könyvtárnak, mikor 1671-ben el kellett bujdosnia. Annak sem maradt nyoma, mit hoztak vissza 1682-ben a Patakra visszatelepült diákok, és hogy milyen veszteségeket szenvedett a Kollégium kéziratára a megisméltódo bujdosások következtében (1687: Gönc, 1695: Kassa). Az 1799-i katalógus 161 kézirategységet tartalmaz csupán. 1881-ben Csontos János a *Magyar Könyvszemlé*-ben szelektív jegyzékében 105 kéziratot ismertet, ekkor azonban a kéziratok száma már lényegesen több lehetett, hiszen 1816-ban 480 kézitról készített betűrendes címléírást Angyal Márton könyvtáros. A század közepéig 860-ra szaporodott az állomány. A század második felében továbbgyarapodó kéziratanyaggal, annak rendezésével, nyilvántartásával keveset foglalkoztak. Harsányi István 1910–13-ban végezte el az addig begyűlt kéziratok feldolgozását. A tőle készített alapcímtárra, illetőleg az ennek folytatásaként vezetett alapleltárra nagy mértékben támaszkodott a jelen kiadvány, mely nagy nyeresége a hazai tudománynak. Elsősorban a református iskola-

egyház történeti forrásanyaga gazdag. De jelentős segítséget nyújt a politikai, társadalmi, művelődés-, irodalomtörténeti kutatóknak is. A rengeteg prédikáció, gyászbeszéd, gyászvers, iskolai jegyzet, tankönyv, XVI–XVII. századi és későbbi egyházi jellegű, teológiai munka másolata mellett nagy mennyiségű történeti dokumentum, okirat, levél (Bocskai István, Thurzó György, Báthori Gábor, Rákóczi Zsigmond, Kassai István, Wesselényi Ferenc, Széchi György, II. Rákóczi Ferenc, Szirmay Antal, Szentgyörgyi István, Kazinczy Ferenc, Döbrentei Gábor, Tompa Mihály), történelmi, földrajzi tanulmány, írók (Bessenyei György), költők (Dayka Gábor), versszerzők autográf írásai vagy másolatai, alkalmi versgyűjtemények, énekeskönyvek, kottatárak számbavételét, nem egyszer részletes tartalmi ismertetését kapjuk a könyvben. Rátereli figyemünket több eddig figyelembe nem vett írásra, történelmünk jeles időszakaira. Pl. Somogyi Péter sélyei evangélikus tanító 1557–58-as viszontagságos fogságára (magyar fordításban: Kt. 488), Rezik: „Theatrum Eperiesiense” egy másolatának folytatásában Schwartz Mihálynak 1785-ig terjedő feljegyzéseire (Kt. 880), Veresmarti Vég Sámuel 1677–1786 közti Diáriumára (Kt. 1132.), Szatthmári Király János naplójára 1703–1706 köztről (Kt. 887, 906.), a 48-as szabadságharc körüli évek naplóíróira: Vályi Pál (Kt. 480–84.), Soltész Ferenc sárospataki tanár (Kt. 1675.), Apostol Pál püspök (Kt. 1912.) stb.

Lehetetlen azonban kiemelni a Nagykönyvtár kéziratok anyagának minden izgalmas tételét. Felesleges is, mivel a kutató számára minden forrás jelentős lehet. Azok is, melyekről – sajnálunkra – a katalógus nem beszél. Nem kérjük számon a kötet gondozójától, hogy nem ismertette pl. a Makkai Sándorral kapcsolatos újabb szerzeményeket (Kt. 4886–7805.), de összehasonlítván a kiadvány tételeit az MTA mikro-

filmtárban található eredeti kéziratkatalógus fotokópiájával, a kiadványban mellőzött sokszáz kézirat közül nem egyről szomorúan vesszük tudomásul, hogy hiányzik az ismertetésből. Sajnálatos az is, hogy a tételek gyakran csupán címszerűen szerepelnek a kiadványban, s nem lehet tudni, mi rejtőzik a cím mögött. Nézzük meg ebből a szempontból pl. a verses gyűjteményeket, énekeskönyveket. „Vers-gyűjtemény. 1837—1841.” (Kt. 1739), „Gyűjtemény Tár.” Gyűjtemény a jelesb magyar költők munkáiból. 19. sz. közepe. (Kt. 1800), „Nótáskönyv. Készült az 1838. évben.” (Kt. 390.), „Nótás könyv.” 1812. (Kt. 1669.), „Versek gyűjteménye”. 19. sz. első fele. (Kt. a. 90.), „Kótár. 1844. (Kottatár.) Kt. a. 95.) stb. kevés tájékoztatást nyújt, még ha az utolsó példánkat ismerteti is illetékképpen: pp. 1 — 60. „Kótár.” pp. 79 — 444. Énekek és versek szövegének gyűjteménye.” Joggal maradt el a részletező ismertetés olyan esetben, amikor hivatkozás történik Stoll Béla: *A magyar kézíratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1565—1840)* c. munkájára, minthogy ott az idézett szám alatt megtaláljuk az ismertetést. De e téren nem következetesen járt el a sajtó alá rendező. Nem mindig utalt Stoll könyvére (Kt. 734., Kt. a. 334). Máskor meg annak ellenére, hogy hivatkozott rá, tartalmukat is részletezve ismertette (Kt. 1833., Kt. 1890.) Elvértve mégis találunk azonban részletes ismertetést. Ahogyan Harsányinál találta, felsorolta pl. a Kt. 1124. jelzetű gyászversgyűjtemény latin, magyar versének 299 szerzője nevét a sárospataki iskola 66 diákjával együtt, akik 1774 és 1818 közt távoztak az élők sorából. A névsor fontos tájékoztatást nyújt e néhány évtized sárospataki diákerselőliról. Hasonló részletességgel szolt több gyűjteményjellegű tételről; Kt. 402. „Collectio Csengeriana”, Kt. 661. „Collectio Tornallyaiana”, Kt. 825—826. „Dissertationes Theologicae”, Kt. 864. Szentgyörgyi Istvánhoz küldött levelek gyűjteménye. 921—922. Zsinati ügyek. Kt. 1126—1127. Politikai írások, Kazinczy Ferenc gyűjtése, Kt. 1111. Tököli gyűjtemény, Kt. 1113. Rákócziána, Kt. 1134. Vitatételek, Kt. 2128—2129. Bernáth Ferenc zempléni alispán gyűjteménye, Kt. 3217. Szentgyörgyi István gyűjteménye. Az ilyenfajta részletezés összehasonlíthatatlanul több segítséget ad a kutatóknak, mint pl. a Kt. 745. számú tétele, melynél ugyan tudomást szerzünk arról, hogy

Kazinczy Ferenc másolta le Szatthmári Mihály, Pál és Sámuel írásaiból, de nem tudjuk meg, hogy a kézirat az iskolai színjátás egyik legfontosabb forrása, benne olvashatók Szatthmári Paksi Sámuel iskoladrámái, melyeket a losonci, sárospataki iskolában a XVIII. század utolsó évtizedeiben játszottak.

A kiadványt igen hasznos, áttekinthető névmutatató zárja. Egy-két hiányosság azonban akad benne, mint ahogy a tételekben is előfordul sajtóhiba. A sajtó alá rendező a 13. lapon felsorolja a Nagykönyvtárnak azokat a kéziratok egységeit, melyekről mikrofilmfelvétel található a MTA mikrofilmtárban. Ezt kiegészítjük azzal, hogy a Kt. 745. számú tételről is készült felvétel.

Bár a kiadvány nem teljes kéziratkatalógus, nagy segítséget jelent a kutatóknak.

VARGA IMRE

Deme Zoltán: Verseghy könyvtára. Budapest, 1985, Akadémiai Kiadó, 103 l.

A felvilágosodás kora sokoldalú alkotó egyéniségének európai szellemi érdeklődésére fényt vető kútfője — Verseghy immár megközelítőleg teljes könyvtárának katalógusa. Különös jelentőséget kölcsönöz a több mint hatszáz egységet tartalmazó könyvgyűjtemény vizsgálatának, hogy a jozefinizmus gondolatvilágában felnőtt tulajdonosukat és olvasójukat a 18. század utolsó harmadának egyik legpolgáriassabb felfogású írójaként tartja számon az irodalomtörténetírás. Ezzel is összefügg Verseghy tudományos és irodalmi tájékozódására és alkotásmódjára jellemző vonása, az új polgári és a régi nemesi tradíciók elemeit vegyítő munkái többnyire szabad fordítások vagy adaptációk. Eszmetörténeti szemszögből földeríthető forrásai, művelődési törekvései irányai, esztétikai érdeklődése, nyelvi nézeti kialakulása, történetfilozófiai és zenei műveltsége hátterére is rávilágíthat a teljesebb könyvjegyzék.

Ezért is fontos a Primási Levéltárban Deme Zoltán által megtalált „Catalogus Librorum denati Ex-Paulini Franc. Verseghy”, a költő öregkori könyvtárának kötetait felsoroló jegyzéke, amely halála után két évvel (1824-ben) keletkezett. Annál is inkább, mivel a jelzett kötetek sorsa nem ismeretes. Az értékes könyvjegyzék tartalmát közzétevője egy forrásközlő dolgozat keretében

mutatja be úgy, hogy a 351. számozott egységtől folytatólag kiválogatta az író korábbi, saját maga által készített töredékes jegyzékéből („Catalogus Librorum Francisci Verseyhy”, 1810, vö. *Györi Szemle* 1932) azokat a műveket, amelyek a későbbi könyvjegyzékben nem szerepelnek (351—623. sz.). Deme jellemzése szerint ez utóbbiak jó része kis példányszámú színházi kiadvány, politikai röpirat, a kor „underground” irodalmához tartozó írás, nyomtatvány; Verseyhy ezeket különféle (Historici, Biographiae, Drammatici, Theaterstücke, Poetae, Aesthetici, Romanenses et Belletristae, Theologi, Ecclesiastici, Philologi) csoportokba osztotta, ami ha töredékesen is, de tükrözi a költő könyvtárának korábbi összetételét. S ennél fogva nemcsak egyéni írói műveltsége szempontjából, hanem korabeli művelődéstörténeti szempontból is figyelemre méltó.

A két katalógus együttes könyvvállománya további filológiai kutatásokra nyújt lehetőséget Verseyhy szépirói, költői, dal- és zeneszerzői munkássága, a versíró későbarokk és nemesi rokokó (vallásos és világi) költészete terén, a Marseillaise (A marsziliai ének) első magyar fordítója, regényíró, Millot világtörténetének átültetője, iskolai magyar nyelvtanok írója, a tolerancia elvének és a jozefinista reformkatolicizmus képviselője, szótár-szerkesztő tevékenysége különféle területein. S mindez inkább vonatkozik a költő fogsága utáni két évtizedre, mint az azt megelőzőre, hiszen 1794-ben történt elfogatásakor elkobzott könyvei elvesztek, s mivel pályakezdésének éveire utaló (pl. Steffan, Hayden, Fleury, Millot, Sulzer, Batteux, Ramler, Horatius, Adelong stb.), illetve börtönéveire kiterjedő (Sterne, Herder) forráskutatások mellett a későbbi könyvtárkatalógus hatóköre korlátozott.

A könyvjegyzékben előforduló címek s kötetek azonosítására irányuló aprólékos filológiai és könyvészeti munka akkor is elismerést érdemel, ha nem minden esetben sikerül rátalálni a katalógusban szereplő kiadásra, vagy amelyek könyvészeti leírását a rendelkezésre álló forrásokban nem lehetett megtalálni. Szívesen olvastunk volna bővebb előszót (5—7) Deme Zoltántól, aki szerencsés kézzel fölfedezte és az „Irodalomtörténeti Füzetek” 113. számában közreadta Verseyhy könyvtára eddig ismeretlen jegyzékét.

HOPP LAJOS

F. Csanak Dóra: Fülep Lajos hagyatéka. Ms 4552 — Ms 4609. Bp. 1984. MTAK. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárának Katalógusai — Catalogi Collectionis Manuscriptorum Bibliothecae Academiae Scientiarum Hungaricae 15.)

Mindig örvendetes, ha a közgyűjteményeinkben őrzött sokszínű forrásanyag egy-egy részéről nemcsak helybeni használatra szánt, hanem kiadott, más gyűjtemények anyagával összevethető és az elmélyült otthoni munkát is segítő katalógus könnyíti meg a tudományos kutatást. A kéziratok hagyatékok katalógusainak közreadását 1966-ban kezdte el az MTAK Kézirattára. Állományuk három különböző jellegű anyagrészből áll: a régi szakcsoportok, az új sorozat és a gyűjtemények dokumentumaiból. A bemutatásra kerülő 15. kötet kéziratjai a második nagy csoportban kaptak helyet, azaz az új (numerus currens) sorozatban. Ezért — nyilván azonos elveket és szempontokat követve — a katalógus felépítése is nagyjából megegyezik a különböző hagyatékokról eddig megjelent kötetek belső elrendezésével. Jellegzetességük, hogy a fondképző életével és működésével kapcsolatos dokumentumokat megelőzik a művek, valamint a levelezés.

A művészetfilozófus Fülep Lajos nagy terjedelmű kéziratok hagyatéka halála után az MTAK Kézirattárának birtokába jutott, s a korábbi többszöri ajándékozás során bekerült kéziratok beillesztésével a gyűjtemény egyik jelentős fondját képezi. Fülep életpályájának fordulatai — különösen korai korszakában — erőteljesen alakították formálódó művészetfilozófiai elméletét, melynek különböző állomásai felfedezhetők műveiben és levelezésében. A dokumentumok sorrendje azonban az ő esetében is az említett rendezési hagyománynak megfelelően alakult. De akár művei, akár életének eseményei felől közelítjük meg alakját és munkásságát, gazdag életműből meríthetünk.

A keresztény világnézet a hivatások közül a papi, a tanítói és az orvosi hivatást, a lélek, a szellem és a test gondozására vállalkozókat becsülte leginkább. Fülep tanárnak készült, de anyagi körülményei az újságírásra kényszerítették. Külföldi tanulmányútjai során is dolgozott a hazai lapoknak. A katalógus évkörönként rendezve a „Művek”-en belül (I. szakcsoport) a „kisebb

művek" címszó alá sorolta e korai cikkeket, tárcákat, kritikákat az egyidejűleg vagy később keletkezett ugyancsak kisebb lélegzetű művészeti, irodalmi, művelődéstörténeti, vallási vagy társadalmi kérdéseket taglaló írásaival együtt. Az olasz tanulmányút utáni rövid, és képzettségével arányban nem álló tanári működését a papi hivatással cserélte fel. 1916-tól 1947-ig teológiai tanulmányainak kezdetétől az Eötvös Kollégiumba költözéséig, lelkeskedése etikai kiállítás is. A hagyaték a több száz prédikációvázlat mellett egyéb tevékenységi körét is dokumentálja. Hol egyháztörténeti előadás sorozatot tartott, hol képzőművészeti kiállítást nyitott meg, lapot szerkesztett és gazdasági népházat épített, népművészeti kiállítás és bokrétnapi ünnepség védnöke volt, egyetemi magántanár, dékánválasztó elektor a pécsi egyetemen, sokgyermekes családok áttelepítését szervezte a Dunántúlra, s mindeme minőségben kért, levelezett, lelkeszi jelentéseket gyűjtött a felsőbaranyai református falvak állapotáról. Nyilatkozott és írt az egyke kérdésről, tanulmányai jelentek meg a *Nyugatban*, a *Válaszban*, a *Pesti Naplóban*, valamint más folyóiratokban és lapokban.

Ezekben az években is dolgozott művészeti-filozófiáján. Babbitshoz, Elek Artúrhoz és másokhoz írott levelei tanúsítják, hogy megjelentetését tervezte. Különböző időben készült kéziratvariánsait tekintettel jelentőségére és terjedelmére a hozzá tartozó jegyzetekkel és töredékekkel a katalógus a II. („Töredékek, jegyzetek”) nagy csoporton belül kiemelten szerepelteti. Szintén itt bukkanunk rá jegyzetfüzeteire és jegyzeteire, melyek művészeti, teológiai, filozófiai, nyelvtörténeti, irodalmi, mitológiai, néprajzi és társadalmi kérdésekkel kapcsolatos gyűjtéseit és kivonatait őrzik. Példákat gyűjtött a magyar nyelv romlásáról, volt német, angol, francia és olasz nyelvű kifejezésgyűjteménye, feljegyzett szokásokat, mondásokat, a Betlehem-járók mondókáját, gyermekjátékokat, katonanótákat és disznótorbeli köszöntőket.

Életének ehhez a korszakához társul két fájdalmasan elveszített jó barát, Elek Artúr és Kner Imre emléke. Az im memoriam tartott ünnepi esten Fülep is méltatta tragikusan megszakadt pályájukat, hallgatósága elé idézte embernek és alkotónak egyaránt igényes személyiségüket.

Az eredeti hivatás gyakorlásának lehetősége fő életformaként csak élete utolsó évtizedeiben adódott meg számára. Kéziratban fennmaradt és nyomtatásban megjelent tanulmányai, felszólalásai, kritikái, előadásai, rádiónyilatkozata és levelei tanúsítják, hogy egyetemi tanárként és akadémikusként is az érték védelmében szállt sikra. Javasolt, bírált és lelkiismeretet mozdított. 1956-os Rembrandt előadásában a valóság vállalásának *hogyan-járól* szólva intett a felelősségre: „Korunk művészete felől nézve a kérdés azért is jogosult, mert ez a művészet nagy részében azt hirdeti, más valóságot lát és akar is —, illetőleg, hogy amit valóságnak szoktunk nevezni, azt egyáltalán nem akarja.” Az ember valóságátalásán, valóságformálásán múlik, hogy absztrakttá, embertelené vagy „éremessé, jelentőssé, szeretni valóvá, értékké” formálja-e a valóságot. Ebben lehet szövetségünk Rembrandt művészeté, mely „úgy művészet, hogy egyúttal valóság, világ, világnézet is.” (Ms 4554/11.) A művészettörténeti írás művelőitől is az értékek felmutatását várta, mi az, amit csak a magyarság tudott adni az egyetemesnek: „a mi öklömyi egregyi templomcskánk... átfómál, fölelem, s magával együtt remekművé tesz egy egész vidéket, akárcsak a segestai monumentális görög templom a maga környezetét. Ezt mutassa meg nekünk a magyar művészettörténelem, tanítson meg elevenen viszonyulni múltunk művészetéhez, tanítson meg érteni, szeretni, abban gyönyörködni tudni, amink van, nem sovinizmusból a magunké megbecsülése nem sovinizmus, hanem mert semmi más se pótolhatja üzenetét.” (Ms 4552/17 21.)

Az 1948-tól haláláig terjedő alkotó korszakának dokumentumait éppúgy meglelhetjük az eddig ismertett I–II., mint az V. („Életére és működésére vonatkozó iratok”) szakaszcsoportban.

A katalógus következő, egyúttal legterjedelmesebb egysége a levelezés (III–IV.). Azonos kérdések iránt fogékony, hasonló gondokon töprengő kor- és pályatársak, a vasárnaposok, a Biblioteca Filosofica-kör tagjai, a *Szellem* c. folyóirat szerző- és fordítógárdája, írók, költők, művészek, tudós kollégák és tanítványok levelei vallanak az alkalmi vagy tartósabb szellemi, olykor baráti együttműködésről. A Fülep Lajos által másokhoz írott, saját birtokában maradt levelek elenyésző számúak, nagy részük a címzet-

tek hagyatékában található. Annál gazdagabb a neki szóló levelezésanyag a levélírók betűrendjében, s azon belül időrendben csoportosítva. Néhány esetben a katalógus — indokoltan — az azonos ügyre vonatkozó különböző személyektől eredő leveleket nem bontotta szét levelező partnerek szerint, utalunk pl. a Kiss Géza: *Ormánság* c. könyve kiadásával kapcsolatos missilisekre. Együtt tartotta a levelekhez mellékelte műfordításokat és verseket is. Az említett V. szakcsoport iratai között szintén rejtőzködő missilis-anyagra bukkanhatunk. A kutatónak mégsem kell kétségbe esnie, mert a névmutató a megfelelő tételekhez kalauzolja.

A fentiek mellett az V. csoportban kaptak helyek személyi dokumentumai, úti okmányai, doktori oklevelet, kinevezési papírai, valamint tárgyi bontásban a lelkészi, az egyetemi, ill. az akadémiai működésével kapcsolatos autográfok és nyomtatványok.

A Fülepről készült, ill. a birtokában lévő képanyag (VI. „Képek”) utáni fejezetben (VII. „Bibliográfiák, könyvtárjegyzék”, valamint ld. még az V. szakcsoport Ms 4597/1—42. tételét) bepillanthatunk a könyvrendeléseit tartalmazó jegyzékekbe, melyekből könyvtárának korábbi összetételére is következtethetünk. Tudjuk, hogy könyveit időnként selejtezte, eladta vagy elajándékozta, s csak a szívének vagy szellemi érdeklődésének különösen becseseket őrizte meg. A „biblioteca” mindenkor tényleges állománya részben e könyvrendelésekből, részben a levelezésből, a róla szóló emlékezősekből, tanulmányokból, egykori antikváriusa birtokában lévő listákból és a könyvtár darabjairól post mortem készült jegyzékből állítható helyre. Elvégzése, bár aprólékos, de eredményét tekintve fontos lenne, mert feltárná a művekbe szőtt ismeretek irodalmi élményanyagának egy részét.

A VIII—XII. szakcsoport: „Mások művei”, „Másoknak szóló levelek”, „Gyászjelentések”, „Vegyes iratok”, „Vegyes képek” címszó alatt számos érdekességet rejt. Weöres Sándor verseinek és fordításainak ide sorolt darabjai a levelezésrészben találhatóakat egészítik ki. Szorgalmas böngészéssel Gellért Oszkár versére, Balázs Béla fordításában Popper Leó egyik tanulmányára, Kondor Bélának az 1963—64-es székesfehérvári Csontváry-kiállítás számára készített plakátjára éppúgy rátalálhatunk, mint Eleonóra Duse levelé-

re. Rövidítésjegyzék, névmutató és néhány fénykép zárja a kötetet.

A katalógus Fülep Lajos születése 100. évfordulóját kevéssel megelőzve látott napvilágot, s így az 1985. januári pécsi emlékülés résztvevői számára kedves és várva-várt meglepetésként szolgált. A benne közreadott és rendszerezett gazdag forrásanyag pedig Fülep életművével és személyével kapcsolatos további kutatásokra ösztönöz.

FÜLEP KATALIN

Mart Hildegard: Dutka Ákos kéziratos hagyatéka. Budapest, 1986. 169 l. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárának katalógusai).

A modern magyar líra látványos frontáttörését jelentő, Nagyváradon 1908-ban és 1909-ben megjelent *Holnap* c. versantológia hét szerzője (Ady Endre, Babits Mihály, Balázs Béla, Dutka Ákos, Emőd Tamás, Juhász Gyula, Miklós Jutka) közül Dutka Ákos volt a leghosszabb életű, hiszen 1972-ben, 91 éves korában halt meg. A II. világháború után hosszú időre elhallgató költő alkotókedve csak az 1950-es évek közepén tért vissza újra máriaremetei magányában, de ez a fellobbanás eléggé termékeny volt. A „*Holnap*” városa címmel megírta a *Holnap* regényes történetét is, de hagyatékának ismeretében bizvást állíthatjuk, hogy csak annak egy részét. Örök kár, hogy irodalomtörténészeink nem faggatták állhatatosabban emlékeiről.

Kéziratos hagyatéka néhány évvel halála után az MTAK Kézirattárába került, de mindmáig kevesen használják. A megjelent katalógus bizonyára változást hoz ebben. A verskéziratok között ismeretlen, meg nem jelent alig van, annál több a variáns, az utólag tovább csiszolt. A kéziratos katalógus, az eddigi hagyományhoz híven, verskötetenként rendezte az anyagot, majd külön hozza az újságokban megjelent, de kötetekben nem szereplő verseket.

Különösen értékes előadásainak, előszavainak, cikkeinek és visszaemlékezéseinek gyűjteménye, mert közülük több egyáltalán nem, vagy csak újságírók kivonatában jelent meg, pedig számos Ady Endréről, Juhász Gyuláról, Nagyváradról szóló írás van köztük.

A hosszú élethez viszonyítva levelezése eléggé kevés. Tőle származó levél és levélfogalmazvány mindössze 60 db van a hagyatékban. Ez még érthető lenne, de a hozzá írt levelek száma is csak néhány százra tehető, és igen jelentős kortársak (Ady Endre, Babits Mihály) szinte teljesen hiányzanak, mások (Juhász Gyula, Balázs Béla) pedig néhány levéllel vannak képviselve.

Külön örömet jelent a költő leányának, Dutka Mária-nak, a kiváló művészettörténész kéziratosa hagyatékának feldolgozása. Ide került férjének, Mihalik Sándor művészettörténésznek megmaradt iratanyaga is. Ez utóbbi különösen a magyar múzeológiatörténeti kutatások szempontjából értékes, hiszen Mihalik Sándor 1939-től a kassai Rákóczi Múzeum igazgatója, majd 1945-től 1964-ig (nyugdíjaztatásáig) a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgató-helyettese volt.

A katalógus címéből nem derül ki, hogy Dutka Mária és Mihalik Sándor hagyatéka is feldolgozásra került ebben a kötetben. Az ötmondatos előszó méltatlanul rövid és semmitmondó. Magunk is készséggel elismerjük, hogy egy ilyen előszónak nem feladata a gazdag életmű irodalomtörténeti méltatása, de bizonyos eligazítás nem ártott volna. Egy írói hagyatékban bizonyára nem könnyű rendet teremteni. Így eshetett meg, hogy Varga Mihály levelei két alszámon szerepelnek. Babits Mihály levele Juhász Gyulához nyilván tévedésből került a VI/2-es csoportba a IX. helyett. Mihalik Sándor egyik levele a függelék 5. csoportjából a harmadikba helyezendő, ahol a többi társa is található. Nem ártott volna a nagyszámú fénykép ábrázoltjait azonosítani, hiszen ez ma még élő kortársak bevonásával lehetséges és nagy segítségére lenne irodalmi és művészettörténeti ikonográfiánk kutatóinak.

A sajtó alá rendezendővel együtt szeretnénk hinni, hogy a Dutka-életmű árnyaltabb feltérésésén túlmenően a katalógus segítségül szolgál a 20. századi irodalmi életünk jobb megismeréséhez.

KÓHEGYI MIHÁLY

Bibliotheca Apostolica Vaticana. Per gentile concessione e con l'autorità di Sua Eminenza il Card. Alfons M. STICKLER Bibliotecario e Archivista di Santa Romana Chiesa P. LEONARD E. BOYLE, O. P. Prefetto della Biblioteca Apostolica Vaticana,

Mons. PAOLO DE NICOLÒ Segretario della Biblioteca Apostolica Vaticana. Nardini Editore. Firenze, 1985. 274 l.

A csak tudományos minősítéssel rendelkező kutatók számára nyitott Vatikáni Könyvtár ezzel a kötettel kívánja lehetővé tenni azt, hogy azon az évi kétezren kívül, akik mindennapos kutatómunkájukat végezhetik a Könyvtárban, sokan mások is megismerkedhessenek ennek az exkluzív könyvtárnak nevezetesebb kincseivel; alig valamivel több mint százszal a mintegy 72 ezer kódexből, ugyanannyi ősnymtatványból és az egymilliónyi könyvből.

A könyvtár prefektusa, Leonard E. Boyle-nak a fentebbi adatokat is tartalmazó bemutatóját (presentazione) a könyvtár titkárnak, Paolo De Nicolò-nak a történeti bevezetője (profilo storico) követi. Ebből megtudhatja az olvasó, hogy a könyvtár eredetileg a mindenkori pápáé volt, s többnyire követte őt, bárhová is tette át a székhelyét. Eleinte tehát a Lateránban volt, majd Avignonba került az Angyalok Tornyaiba (Torre degli Angeli), hogy azután a Vatikánba térjen vissza. Közben többször esett áldozatul pusztításnak. Így pusztult el pl. 1303-ban annak a 643 kódexnek a nagy része, amelyet Assisiben a ferences kolostor sekrestyéjében helyeztek el.

V. Miklós (1447–1455) pápasága kezdetén még csak néhány görög, héber, valamint 350 latin kódexet talált abban a könyvtárban, amely akkoriban még főleg a Curia hivatali munkájához nyújtott segítséget. A pápa halálakor azonban már 1500 kódex a könyvtár állománya, amelyből 807 a latin és 353 a görög. Az utódok alatt szépen gyarapodó könyvtár IV. Sixtus (1471–1484) alatt nevezetes fordulóponthoz érkezett. 1475 június 15-én a pápa az „Ad decorem militantis Ecclesiae” kezdetű bullájával megalapította a Vatikáni Könyvtárat. Élére kinevezte a cremonai származású történészt, Bartolomeo Sacchit (il Platina), a pápai kancellária collegium abbreviatorumának a tagját. (Ezt a jelenetet festette meg Melozzo da Forlì; festménye a Pinacotecaban látható, s ez a kép díszíti a Könyvtár által kiadott többszáz mű katalógusát.) Platina hivatalbalépésekor 2527 kódex gondozója lett. 1481-ben már 3500 ezeknek a száma.

Újabb jelentős fordulóponthoz érkezett a Könyvtár V. Sixtus (1585–1590) pápa idején,

amikor Domenico Fontana megbízást kapott a mostani könyvtár épületének megtervezésére. A következő fontos mérföldkő 1622. Ekkor ajándékozta ugyanis I. Miksa (1598—1651) bajor fejedelem a heidelbergi könyvtárat a Bibliotheca Palatinát XV. Gergely (1621—1623) pápának. Ettől kezdve egyre-másra kerülnek be különböző magánkönyvtárak ajándék vagy vétel útján a könyvtárba. Így lesz a könyvtár része 1658-ban az urbinói hercegi könyvtár (fondo Urbinate), 1689-ben a trónjáról lemondott Krisztina svéd királynő könyvtára (fondo Reginense). Kiváló olasz családok könyvtárainak sora található ma már a Vatikáni Könyvtárban. Közülük említésre méltó az Ottoboni, Borgia, Borghese, Barberini, Rossi, Chigi, Ferrajoli, Rospigliosi, Caetani család könyvtára.

A könyvtárban 1738-ban éremgyűjteményt hoztak létre (Medagliere), majd 1755-ben a Museo Sacro és 1767-ben a Museo Profano kezdi itt a működését. 1793-ban a folyóiratoknak és rajzoknak létesül új gyűjtemény (Gabinetto della stampe e dei disegni). A könyvtár tizkötetesre tervezett nyomtatott katalógusának első kötete 1756-ban jelent meg. Századunk húszas éveiben indult meg a kéziratok nyomtatott katalógusának kiadása.

A világ kulturális kincseinek jelentős részét őrzi a Vatikáni Könyvtár. Elég talán, ha felidézzük Cicero *De re publica* című művének 5—6. századi palimpszeszt kéziratát, vagy a *Codex purpureus* néven ismert 6. századi rendkívül vékony, bíborszínű hártýára ezüst és arany betűkkel írt kézirat-töredékét, amelynek más töredékei Londontól Leningrádig és Athéntől Lernáig találhatóak.

Ennyi kincs között nem csoda, ha magyar vonatkozásúak is akadnak. A lorschei evangeliarium egyik része, a Bibliotheca Palatina révén a Vatikáni Könyvtárba került, a másik részét (ilyen a könyvek sorsa!) pedig 1785-ben Batthyány Ignác gyulafehérvári püspök vásárolta meg Migazzi bíborostól, s helyezte el a könyvtárban Gyulafehérvárott (ma: Alba Julia Romániában). 1487-ben másolták Mátyás királynak (1458—1490) azt a breviariumot, amelynek a díszítése a király haláláig sem készült el, s így Itáliában maradt, majd az urbinói könyvtárral került a Vatikánba.

Ki ne ismerné azt a gondot, amely akkor fogja el a kötet gondozóját, amikor döntenie kell, mi kerüljön könyve borítójára. Biztos, hogy a kötet

legszebb darabjára esik a választása. Ezért is jó érzés a számunkra kézbevennünk ezt a kötetet, mivel annak a borítóját a Magyar Anjou Legendarium egy lapja díszíti, nem is akármelyik, hanem az, amelyik a magyar lovagkirály, Szent László (1077—1095) életét jeleníti meg.

A kötetet a könyvtár életének legfontosabb dátumaiból készült összeállítás, egy magyarász glossarium és a színes táblák listája, valamint a kötetben idézett könyvtárak felsorolása zárja.

Ott, ahol a legszebbek között is három magyar vonatkozású kötet található, vajon mennyi bennünket, magyarokat érintő forrás található még a 72 ezer kódexben és ugyanannyi ósnyomatványban, s vajon mekkora részét képezi a nyomtatott könyveknek az, ami a magyar kultúra terméke? Ennek feltárása, s gyarapítása — elődeink nyomdokain járva — kötelességünk lenne!

ÉRSZEGI GÉZA

Domay, Friedrich: Bibliographie der nationalen Bibliographien. Stuttgart 1987. Hiersemann. XVIII, 557 l. — 27 cm. (Hiersemanns Bibliographische Handbücher Bd. 6.)

A neves stuttgarti Hiersemann kiadó bibliográfiai kézikönyvek elnevezésű sorozatában már eddig is olyan jelentős könyvek láttak napvilágot, mint Irmgard Bezzel *Erasmusdrucke des 16. Jahrhunderts in bayerischen Bibliotheken* (1979), vagy Gerhard Dünnhaupt *Bibliographisches Handbuch der Barockliteratur* (1980/1). Most azután itt jelent meg Friedrich Domay bibliográfiája a nemzeti bibliográfiákról. Ezt a témát természetesen már korábban is több alkalommal összefoglalták mind kézikönyv, mind tankönyv igényességével. Az összes előzményektől ez a kötet azonban több vonatkozásban eltér, és számos részletében minden korábbit felülmúl. Még soha sem foglalt össze egyetlen kiadvány sem ilyen sok, szám szerint 130 ország nemzeti bibliográfiára vonatkozó ismereteket. Ezek között olyan rövid múlttal rendelkezők is szerepelnek, ahol csupán egyetlen tétel található, mint pl. Belize, vagy Niger. (Ugyanakkor az ember hiába keresi az ezeknél jóval nagyobb bibliográfiai hagyományokkal és eredményekkel rendelkező Új-Zélandot.) Az ismeretek országként és azon belül logikus földrajzi bontásban találhatóak a kötetben.

Az összeállító — igen helyesen — nem szorított szigorúan a szorosabb értelemben vett nemzeti bibliográfiákra, hanem felvette munkájába a különböző jegyzékeket is, amennyiben azok jelentős előzményt, ill. kiegészítést tartalmaztak. Belekerültek továbbá kereskedői és könyvtári katalógusok is, ha ezek adatai megbízhatónak és pótlásjellegűeknek bizonyultak. A speciális kiadványok területéről csak a periodikák és az egyetemi disszertáció jegyzékei foglalnak még itt helyet. A kéziratokra és az őnyomatványokra vonatkozó irodalom ezzel szemben — a bevezető szöveg szerint — tudatosan figyelmen kívül maradt. (A lengyelországi rész bevezető összefoglalásában (176. l.) az ottani összesített őnyomatványkatalógus (IP) mégis kiemelést kapott, míg ennek időben és igényességben pontos magyar párja (CIH) ezzel szemben nem került említésre.) Nem maradt viszont ki a másodlagos, ún. szekundér irodalom, amely a nemzeti bibliográfiák megismeréséhez és használatához nyújthat segítséget.

Az anyaggyűjtés időhatára általában az 1980. év vége, de néhány mű — amennyiben fontosnak bizonyult — az ezt követő időből is helyet kapott. A művek ismertetése inkább leíró, semmint értékelő jellegű. Jól érzékelhető ezen a szerkesztő ama igyekezete is, hogy az ismertett művek használatát minél jobban megkönnyítse: az olvasó világosan lássa, hogy mit és hol remélhet, ill. azt hogyan találhatja meg. Az országon belüli csoportosítás, amennyiben erre a művek száma miatt szükség volt, minden esetben a felsorolt kiadványokhoz igazodik. Ennek szempontja hol történeti, hol területi, hol pedig tartalmi. Egy-egy csoporton belül általában az időrend a jellemző. Az ismertetésre került kiadványok száma megközelíti a háromezretet (2950).

A fenti általános szempontok előrebocsátásával érdemes szemügyre venni a Magyarországról szóló 22. részt (194—204. l.). Az európai országok többségénél és az USA esetében rövid történeti áttekintés található a nemzeti bibliográfia fejlődéséről. Ez olvasható egy egész lap terjedelmében a magyar fejezet élén is. A tömör, összefoglaló stílus bemutatására, amely az egész kiadványt jellemzi, érdemes ennek első két mondanát idézni: „Az ország mozgalmas történelmi múltja és a határain túl egyre kevésbé értett és beszélt nyelve miatt sokáig nem lehetett nemzeti irodalomra és

annak feltárására gondolni. Mégis vannak ilyen összefoglalások, és ezek — összehasonlítva más országokkal — éppenséggel nem is később keletkeztek.” Ezt követően Czvittingertől egészen a Magyar Nemzeti Bibliográfiának az 1921—1944 időkörből még hiányzó úrének most folyó kitöltéséig olvasható sommás összefoglaló. Ebben még olyan részlet is megtalálható, mint amilyen az első hazai nyomtatvány megjelenése: *Chronicon Hungarorum* 1473.

A kisebb betűfokozattal szedett szekundér irodalomban olyan munkák találhatók, mint pl. Moravék Endre német nyelvű összeállítása a magyar könyv- és könyvtárügy szakkifejezéseiről és rövidítéseiről (Wien, 1958). Miután külföldi munkáról van szó, érthető, hogy kiemelésekre kerültek a nem magyar nyelvű áttekintések a hazai irodalomról Bakó Elemér (1973) és Kabdebó Tamás (1980) tollából. Feltűnő, hogy a szerzői lexikon címszó alatt csak Tezla Albert angol nyelvű kötete nyert említést (1970), míg Szinyei József monumentális biobibliográfiája, ill. Gulyás Pálnak ehhez kapcsolódó kiegészítése figyelmen kívül maradt. (Ugyanakkor pl. a legközelebbi szomszédságból a csehszlovák és jugoszláv szakirodalom jóval szűkebb körű kiadványai viszont szerepelnek.) Bekerült az Akadémiai Kiadó 150. éves összefoglaló katalógusa (1978), míg az ezt szélesebb körben folytatató és folyamatosan kiadásra kerülő *Books from Hungary* nem, jöllehet a pontosan azonos jellegű *Romanian Books* ezzel szemben igen.

Domay kötetére jellemző az a rendkívüli igényesség, hogy a magyar nemzeti bibliográfia legrégebb korszakának (1743 1860) tárgyalásánál még olyan részletet is bemutat, mint amilyen a Sztripszky-féle RMK-pótlás utánnyomásának (1967) végéhez csatolt Dézsi-féle „Supplementum ineditum”, amelyet még a hazai szakkörökben sem mindenki ismer. Csaknem egy egész lapot tölt be az RMNy igen alapos, főleg annak besorolási rendjét ismertető leírás. Kár, hogy hiányzik belőle egyetlen, de igen fontos szó: az, hogy *valamennyi* példányból ismert régi hazai nyomtatvány címlapja reprodukálásra került. Ez a körülmény ugyanis módszertanilag teremtett új helyzetet a válogató illusztrálással szemben.

Aki olvasgatni szokott magyar nyelvű címekeket és neveket a külföldi szakirodalomban, annak már szükségszerűen hozzá kellett szoknia a számtalan

és nemritkán bosszantó elíráshoz. Ezek után igen kellemes meglepetésként hat a magyar szövegrészek szinte hibátlan közlése. (Egyedül Jóború Magda neve szerepel „Jaboru”-ként (204. l.), a mutatóban (356.) is.) Ennek a feltűnően jól sikerült igényességnek a magyarázata az, hogy a magyar nyelvű címek átnézésére, amint ezt a szerző bevezetőjében köszönettel emelte ki (XII. l.), a magyar nyelv és irodalom nagy angol ismerője és barátja, Geoffrey J. Arnold végezte a British Libraryban. Az RMNy ismertetésére visszatérve, ott még olyan kiegészítő segítséget is kap Domay kötetének használója, mint Gulyás Pál XV—XVI. századi hazai nyomdattörténetére (1931) és e sorok írójának az OSzK 1967. évkönyvében az RMNy szerkesztési problémáiról szóló kis eszmefuttatására történő pontos bibliográfiai hivatkozás. (Kár, hogy Gulyás munkája mellett nem nyert feltüntetést Fitz Józsefnek e témára vonatkozó, ugyancsak igényes, de immár még újabb kötetei.) Az 1945 utáni kurrens és retrospektív magyar nemzeti bibliográfia nem egyszer meglehetősen szövevényes rendszeréről éppen olyan világos képet lehet kapni, mint az 1860—1944 közötti korszakról.

A magyar rész — bár nem egyszer kritikus és ugyanakkor szükségyszerűen elnagyolt — fenti bemutatása azt kívánta szolgálni, hogy érzelhetővé váljék, milyen rendkívül értékes és hasznos kézikönyv látott napvilágot az egész világra vonatkozólag. Nem csupán a harmadik világ nemzeti bibliográfiáinak különben sok vonatkozásában ismeretlen helyzetéről kap az olvasó hasznos áttekintést, hanem a nagy és fejlett országok esetében is, ahol nemegyszer a bőség zavara akadályozza különben a tisztánlátást. A jó rendszerezés és a pontos, lényegretörő ismertetés kitűnő segítséget nyújt a tájékozódásban.

Az óriási anyagnak összegyűjtésében és csoportosításában biztos alapot nyújtott Domaynak a British Library — legalábbis ebben a vonatkozásban — ma is teljességre törekvő állománya és kitűnő katalógusrendszere. A német szerző hálája nem maradt el, hiszen művét ennek a nagy londoni könyvtárnak ajánlotta. Mindezek ellenére az egyenlenségek és a határterületek következetes kijelölése a gyakorlatban szinte megoldhatatlan feladatot jelenthetett. Így vált lehetségessé, hogy a magyar rész ismertetése kapcsán ki lehetett pécézni egy-két hiányosságot és nem túl jelentős

következetlenséget. A kiadványra azoban nem ezek az ilyen apró fogyatékoságok a jellemzők, amely ilyen valóban teljesen nemzetközi és rendkívül heterogén anyag esetében szinte elkerülhetetlen, hanem az egész világra kiterjedő, mintaszerű és az eddigi ilyen jellegű összeállításokat majd minden vonatkozásában jelentősen túlszárnyaló áttekintést nyújtó kézikönyv volta. Ennek a kötetnek tehát nem csupán a világ nagyobb könyvtárai, de minden magára valamit is adó, jelentősebb gyűjtemény, valamint a könyvtári ismereteket közlő oktatási intézmények kézikönyvtárából sem szabad hiányoznia.

BORSA GEDÉON

Vekene, Émile van der: L'ex-libris luxembourgeois.
[Luxembourg] 1986 Éditions du Cercle Jaillot. 207 l. — 25 cm.

Az emberek jelentős része mindig is szívesen jelölte meg tulajdonjogát könyveiben. A kéziratos bejegyzések mellett a könyvnyomtatás felfedezését követően hamarosan elkészült az első többszörözött ex libris. Az ilyen, többnyire kisméretű nyomtatványokat a könyvbe ragasztják a tulajdonos jelölésére. Elterjedtségük és használatuk különösen a 19. század végétől jelentős. Számuk ma az egész világon már bizonyosan meghaladja a 200 000-et. Akárcsak a bélyegeknél, az ex libris-nek a gyűjtése is hamarosan kedvelté vált. De amíg a bélyegek kibocsátása — a pénzveréshez hasonlóan — az állami szuverenitásnak egyik jellegzetesen mai kelleke, addig egy új ex libris készítése bárkinek jogában és módjában áll minden számbeli korlátozás nélkül, aki csak ennek költségeit tudja és akarja vállalni. Tervezésével és megajzolásával a képzőművészek széles köre foglalkozott Dürertől Picassóig.

A tulajdonos, akinek a nevét az ex libris feltünteti, hiszen éppen ez ennek a kisgrafikai alkotásnak az értelme, és a művész az a két fontos elem, amely köré az ex librisek rendszerezése és áttekintése csoportosítható. Mindkettőnél jelentős szempont lehet a nemzeti hovatartozás. Így természetesen, hogy az ex librisek országokénti áttekintése is kívánatos. Ez történt most Luxemburg esetében. A teljességre való törekvés helyett az igényes válogatás jegyében készítette el ezt az

összeállítást Émile van der Veken. Az ő neve jól cseng a nyomtatványok históriájával foglalkozók körében, hiszen ő ennek a kis országnak könyvtörténetével kapcsolatos számos kötetnek a szerzője, amelyet Magyarországon is ismernek és forgatnak. Elég legyen itt ezek sorából példálózva néhánynak megemlítése: a luxemburgi nemzeti könyvtár 15—16. századi kiadványainak jegyzéke (1968), az ősnymtatványainak katalógusa ugyanennek a gyűjteménynek (1970), továbbá jelentősebb könyvkötéseink bemutatása (1972), az 1800 előtt tevékenykedett luxemburgi nyomdászok és termékeik áttekintése (1968). Amint látható, a szerző tevékenységi körébe pontosan belevág ez az újabb könyve, amelyben 90 ex libris reprodukcióját adta közre, amelynek tulajdonosa, ill. művésze luxemburgi.

A rövid bevezetésből kiderül, hogy összeállítása ilyen igénnyel és terjedelemben úttörő jellegű, hiszen a téma részleteinek megtárgyalására korábban csupán egy-két szakcikk vállalkozott. A

nevesebb személyekre vonatkozó rövid ismertetést a megjelentetés technikájára vonatkozó rövidítések jegyzéke követi. Ez az 1958. évi nemzeti ex libris kongresszus ajánlásán alapszik, amely immár egységesen jelöli a különböző sokszorosítási módszereket (mélynyomás, magasnyomás, könyomás, szitanyomás, fotóreprodukció stb.), ill. azok fajtáit (autotipia, heliogravura, ofszet stb.). Az említett 90 reprodukció mellett tehát feltüntetést nyert a tulajdonos és a művész neve mellett a technika említett rövidítésén kívül az ex libris létrejöttének időpontja is. A kötet végén áll — a művészeknek és a tulajdonosoknak névsorát követően — a nemzetközi ex libris irodalom legfontosabb műveinek válogatott jegyzéke. A kifejezetten bibliofil igényű, ízléses kivitelű kötet, amelynek színe a kötéstől a nyomtatásig (!) a zöldnek különböző árnyalatait tükrözi, 550 számozott példányban készült.

BORSA GEDEON

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat főigazgatója

Műszaki szerkesztő: Sándor István

A kézirat a nyomdába érkezett: 1988. január 12. — Terjedelem: 12,25 (A/5 iv)

88.17300 Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat, Budapest. — Felelős vezető: Hazai György

TARTALOM

<i>Borsa Gedeon</i> : A hazai ósnyomtatványok példányai	95
<i>Kovács I. Gábor</i> : Kis magyar kalendáriumtörténet a kezdetektől 1730-ig	140
<i>Rády Zoltánné</i> : Rottenbiller Lipót, Pest város főpolgármesterének könyvgyűjteménye 1849-ben	156
<i>Pogány György</i> : Fitz József és a Magyar Bibliofil Társaság	169

KÖZLEMÉNYEK

<i>Fabó Edit</i> : A 8—10. századi arab könyv- és könyvtárkultúra	186
<i>Gömöri György</i> : Balassi-címer és bejegyzés egy boroszlói emlékkönyvben	196
<i>Fekete Csaba</i> : Egri Lukács könyvtárának egy megmaradt kötete	199
<i>Kathona Géza</i> : A szepességi evangélikus káté 1587. és 1667. évi kiadásai	201
<i>Mátay Melinda</i> : Barátságai Dorgálás a XVIII. századi diákirodalomból	202
<i>Fehér Katalin</i> : A 18. század végi sajtó a nevelésről	205
<i>Rászlai Tibor</i> : Kossuth könyvtárának katonai könyvgyűjteménye	209

FIGYELŐ

<i>k. gy.</i> : Kétszáz éves a magyar folyóiratirodalom	213
<i>Seidler, Wolfram</i> : Aspekte der österreichisch—ungarischen Zeitschriftenwesens im 18. Jahrhundert	214
<i>Fried István</i> : Göttinga és a magyarok	217
<i>Kókay György</i> : A Bessenyei-kritikai kiadás ürügyén	220

SZEMLE

A Tiszáninneni Református Egyházkerület Nagykönyvtárának (Sárospatak) kéziratkatalógusa. Szerk. Börzsönyi József. Bp. 1986. (<i>Varga Imre</i>)	225
Deme Zoltán: Verseggy könyvtára. Bp. 1985. (<i>Hopp Lajos</i>)	226
F. Csanak Dóra: Fülep Lajos hagyatéka. Bp. 1984. (<i>Fülep Katalin</i>)	227
Mart Hildegard: Dutka Ákos kéziratosa hagyatéka. Bp. 1986. (<i>Kóhegyi Mihály</i>)	229
Bibliotheca Apostolica Vaticana. Firenze, 1985. (<i>Érszegi Géza</i>)	230
Domay, Friedrich: Bibliographie der nationalen Bibliographien. Stuttgart, 1987. (<i>Borsa Gedeon</i>)	231
Vekene, Emile van der: Lex-libris luxembourgeois. 1986. (<i>Borsa Gedeon</i>)	233

SOMMAIRE

<i>Borsa, Gedeon</i> : Les spécimens des incunables hongrois.....	95
<i>Kovács I., Gábor</i> : Histoire des calendriers hongrois des débuts jusqu'en 1730.....	140
<i>Rády, Mme Zoltán</i> : La bibliothèque de Lipót Rottenbiller en 1849.....	156
<i>Pogány, György</i> : József Fitz et la Société des Bibliophiles Hongrois.....	169

CONTRIBUTIONS HISTORIQUES

<i>Fabó, Edit</i> : Livres et bibliothèques arabes aux 8—10 ^{es} siècles.....	186
<i>Gömöri, György</i> : Le blason et une note manuscrite de Balassi dans un album de Breslau.....	196
<i>Fekete, Csaba</i> : Un volume encore existant de la bibliothèque de Lukács Egri.....	199
<i>Kathona, Géza</i> : Les éditions parues en 1587 et 1667 du catéchisme luthérien de la Zips.....	201
<i>Mátay, Melinda</i> : Un morceau de la littérature d'école du XVIII ^e siècle.....	202
<i>Fehér, Katalin</i> : La presse de la fin du 18 ^e s. sur l'éducation.....	205
<i>Rászlai, Tibor</i> : La collection militaire de la bibliothèque de Kossuth.....	209

CHRONIQUE

<i>k. gy.</i> : Le périodique hongrois est vieux de 200 ans.....	213
<i>Seidler, Wolfram</i> : Aspekte der österreichisch—ungarischen Zeitschriftenwesens im 18. Jahrhundert.....	214
<i>Fried, István</i> : Göttingen et les Hongrois.....	217
<i>Kókay, György</i> : À propos de l'édition chrétique Bessenyei.....	220

REVUE

Catalogue des manuscrits de la Grande Bibliothèque de la Province d'en-deçà de la Tisza de l'Eglise Calviniste (Sárospatak) Réd. Börzsönyi, József. Bp. 1986. (<i>Varga, Imre</i>).....	225
Deme, Zoltán: La bibliothèque de Verseggy. Bp. 1985. (<i>Hopp, Lajos</i>).....	226
F. Csanak, Dóra: Le legs de Lajos Fülep. Bp. 1984. (<i>Fülep, Katalin</i>).....	227
Mart, Hildegard: Le legs manuscrit d'Ákos Dutka. Bp. 1986. (<i>Kőhegyi, Mihály</i>).....	229
Bibliotheca Apostolica Vaticana. Firenze, 1985. (<i>Érszegi, Géza</i>).....	230
Domay, Friedrich: Bibliographie der nationalen Bibliographien. Stuttgart, 1987. (<i>Borsa, Gedeon</i>).....	231
Vekene, Émile van der: L'ex-libris luxembourgeois. 1986. (<i>Borsa, Gedeon</i>).....	233